

bat D. Augustinus: «nihil esse infelicius felicitate peccantium, quia pœnalis nutritur impunitas, et mala voluntas, veluti hostis interior, roboratur.» 2.º Temporalia bona improbis hominibus quandoque Deus confert, tamquam præmium respondens aliquibus ipsorum bonis operibus; nemo enim adeo malus existit, qui aliquando bonum opus non perficiat.

Quoad ærumnas, quibus justii opprimuntur, deserviunt: 1.º ut mundum, mundanaque omnia magis in dies spernant, atque ad superna et cœlestia cordis oculos et mentem erigant; 2.º ut humiliores et cautiores reddantur, in solo Deo fidentes, Patremque cœlestem orantes, sive ad temporalia mala, sive ad tentationum pericula superanda; 3.º ut temporalibus hisce ærumnis purgentur ac expientur in hoc sæculo levia quædam peccata, pro quibus quotidie dicimus: *dimitte nobis debita nostra*, et quæ in altero sæculo severioribus pœnis plecterentur; 4.º ut per patientiæ, humilitatis, aliarumque virtutum opera et exempla, Dei gloriam enarrent, simulque cæteris hominibus ostendant, quod non sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.

Inst. Magna hominum pars non adsequitur felicitatem, quæ proprius est finis hominis; ergo...

Resp. dist. ant. Non adsequitur felicitatem *ex propria culpa seu abusu propriæ libertatis*, conc.; *ex defectu mediocritatis*, neg. Ad Dei providentiam solum spectat homini providere media, quibus proprium finem seu felicitatem consequi possit: quod si homo ex innata libertate ejusmodi media respuat, ex hoc nihil aliud colligitur, nisi quod Deus hominem ad proprium finem, non necessario, sed libere dirigeret.

Obj. 2.º Si Deus omnibus et singulis providet, licitum erit ignis probatione, aut singulari certamine lites etiam capitales dirimere, prout faciebant veteres; siquidem Deus, utpote de rebus curam gerens, non permittet, exitum nocenti favere; ergo...

Resp. neg. sequent. ant. Lites namque dirimere præfatis modis illicitum est, immo contra Dei providentiam et volun-

tatem, quæ miracula non edunt dum sunt indebita aut minime necessaria, prout contingit in exemplis adductis. Neque enim Deus unquam promissit miraculum edere in his circumstantiis, nec est necessarium, cum suppetant media juridica et naturalia ad discernendos nocentes et innocentes.

Obj. 4.º Quidquid est in Deo, est æternum; sed providentia non est quid æternum, cum sit circa existentia creata; ergo...

Resp. dist. min. Non est quid æternum, *sumpta præcise pro ratione ordinis rerum in finem*, neg.; *pro executione hujus ordinis*, conc. Solutio patet ex prænotatis. In providentia namque adæquate sumpta (quæ hoc sensu *cura* etiam dicitur) utrumque includitur, nempe, «ratio ordinis, ait D. Thomas¹, quæ dicitur Providentia, et dispositio et executio ordinis, quæ dicitur gubernatio; quorum primum est æternum, secundum temporale.»

ARTICULUS TERTIUS

De influxu Dei in creaturas.

§ I

Prænotiones ac definitiones circa Dei influxum in res creatas.

1.º Præter creationem, ex qua originaliter creatura quævis pendet tam quoad *esse*, quam quoad *operari*, duplex alius influxus Dei in creaturas potest assignari; quorum primo, res in esse recepto permanent, diciturque *conservatio*; altero, quoad operandum perficiuntur, diciturque *influxus causæ primæ in secundas*.

2.º Deum res omnes creatas in esse conservare, omnes uno ore concedunt: sunt tamen quidam, qui ajunt, substantias, semel creatas, ex propria vi in accepta existentia perma-

¹ *Sum. Theol.*, 1.^a p., q. 22, art. 1.º ad 2.^m

neri, ita ut non egeant positivo Dei influxu eas conservante, sed sufficere, Deum ipsas positivo decreto non destruere: hæc jure dicitur conservatio *negativa*, atque *indirecta*. Major tamen et sanior philosophorum pars existimat, rerum conservationem eatenus perfici a Deo, quatenus eas permanere facit in accepto esse per actum positivum voluntatis, ita ut, cessante ejusmodi actu, statim creatura in nihilum redigere-
tur: hæc dicitur conservatio *positiva* et *directa*.

3.º Porro rerum conservationem *positive* a Deo perfici, facile his ostenditur: 1.º vel Deus vult positive, ut creatura A nunc existat, vel ut non existat, vel de ea non cogitat; sed duo postrema aperte repugnant, nihil enim est, quod Dei cogitationem effugiat, et ex altera parte, si Deus positive vellet quod creatura A non existeret, in nihilum statim redigere-
tur, ut vel ipsi conservationis *negative* asseclæ fateri coguntur; ergo superest, ut Deus velit, positive creaturam A nunc existere; ergo positivo actu voluntatis Deus res in esse conservat; 2.º «Oportet, ut arguamus cum D. Thoma¹, quod idem sit causa rei, et conservationis ipsius; nam conservatio rei non est nisi continuatio esse ipsius... Deus per intellectum et voluntatem est causa (et quidem positiva) essendi omnibus rebus: igitur per suum intellectum et voluntatem conservat res in esse.»

4.º Atque ex his colligere licet cum nobilioribus philosophis, actionem, qua Deus res in esse conservat, identificari quoad entitatem cum actione creatrice ipsarum, ita ut eadem Dei actio, quatenus rem educit ex nihilo, *creatio* dicatur; quatenus vero rem semel eductam in esse permanere facit, *conservatio* dicatur. Ex quo vulgatum illud apud philosophos: *conservatio est continuata creatio*².

¹ Sum. cont. Gent., lib. 3.º, cap. LXV.

² Expositam doctrinam circa rerum positivam conservationem tuentur, non modo cuncti ferme Scholastici, sed nobiliores apud recentes philosophos. Inter eos Mallebranche hæc scribit: «Si le monde subsiste, c'est donc parce que Dieu continue de

5.º Ad influxum, quo prima causa in secundas influit jam devenientes, omnes ferme rejiciunt præposteram opinionationem Durandi, qui *mediatum* tantum influxum Dei in causas secundas agnoscit, quasi Deus eatenus solum diceretur influere in causas secundas, quatenus ipsis facultatem seu vim agendi contulit atque conservat. Unde opus non est in ea confutanda immorari; quippe, ex communi ac ratione firmata theologorum philosophorumque sententia, Deus, præter influxum *mediatum*, *immediatum* quoque adhibet causis creatis, dum operantur.

6.º Hic porro influxus immediatus triplici ratione perfici potest: 1.º *motione morali*, quæ posita est in *determinata ratione proponendi objectum aliquod intellectui et voluntati*; ex qua objecti propositione voluntas excitatur ad aliquid appetendum, vel aversandum; 2.º *motione physica*, quæ definiri potest: *motio, qua Deus intrinsece applicat causam secundam ad actualiter operandum*; nempe, cum creaturæ ex se solum habeant activitatem potentialem seu vim agendi *in actu primo*, ut ajunt, actualiter non operantur, nisi ab aliquo ad id determinantur et applicentur; atque illa motio, qua a Deo transferuntur ab actu primo ad secundum, applicando ipsarum activitatem potentialem ad actualem operationem, *motio physica* nuncupatur; 3.º *concursu simultaneo*, qui, apud ejus propugnatores, est *aliquid, quod causæ secundæ actionem comitatur, et ipsum se habens per modum actionis, qua*

vouloir que le monde soit. La conservation des creatures n'est donc, de la parte de Dieu, que leur création continuée... En Dieu, le conservation et la création ne sont qu'une même volonté *Entret. metaph.*, ent. 7.º

Non absimilia habet Fenelon: «L'Etre, qui est par lui-même, ne tire point de néant des êtres, qui ensuite subsistent par eux mêmes hors du néant d'une manière fixe: ils ne peuvent continuer à exister qu'autant que l'être nécessaire les soutient hors du néant; ils n'en sont jamais dehors par eux-mêmes; donc ils n'en sont dehors que par un don actuel de l'Etre.» *De l'Exist. de Dieu*, part. 2. ^e, chap. v. art. 3.º

*divina virtus una cum creatura agit, ad eundemque terminum immediate tendit, ad quem tendit creaturæ actio*¹.

7.º Ex allatis definitionibus facile intelliges, in quo expositæ tres species influxus divini inter se conveniant, simulque in quibus discriminentur. In eo conveniunt, quod influxum *immediatum* Dei (salva natura et conditione motionis moralis) adstruant et supponant: differunt vero: 1.º quia *motio moralis* allicit vel retrahit voluntatem ad agendum, nihil entitatis in eadem ponens: *physica* causam secundam intrinsece et active applicat, et perficit ad operandum: *concursum simultaneum* causam secundam adjuvat ad agendum, cum ea cooperando ad productionem effectus. 2.º *Motio moralis* movet objective solum causam secundam: *motio physica* physice et effective, perficiendo activitatem causæ secundæ per collationem ultimæ actualitatis, et applicationem ad operandum: *concursum simultaneum* causam secundam non movet, nec ei confert aliquid, quod ad agendum moveatur, aut in vi agendi perficiatur aut compleatur, sed cum ea solum cooperatur, quatenus immediate influit in effectum eundem, qui a causa secunda simul producit; «ad eum fere modum, quo binæ causæ partiales et cooperantes, v. gr., duo homines aliquid fune trahentes, non ita cooperantur alter alteri, ut alter in alterum agat, sed ita, ut uterque in eundem effectum immediate influat»². Habemus ergo hic, quod, juxta ejus asseclas, per concursum simultaneum Deus ita influit in causam secundam, ut nihil in eam agat vel influat («non ita cooperantur alter alteri, ut *alter in alterum agat*»), solumque in eam dicatur influere, quatenus simul cum ea eundem effectum immediate attingit («sed ita, ut

¹ Ita Tongiorgi, *Inst. Phil. Theol.*, lib. 4.º, cap. 11, art. 3.º, quæ definitio cum iis, quæ a Liberatore et aliis profertur, quoad substantiam convenit.

² Verba sunt ipsius Tongiorgi *loc. cit.*, qui statim subdit: «Ita quoque causa prima et secunda ita simul operantur, ut in unum eundemque effectum immediate tamquam ad terminum actionis (nota bene) tendant.,, *Loc. cit.*

uterque in eundem effectum immediate influat») vel producit. Ex quo plane infertur, influxum Dei per concursum simultaneum non respicere causam secundam, reduplicative ut causam, nec ejus actionem, sed effectum solum, qui est terminus actionis; siquidem, «causa prima et secunda ita simul operantur, ut in unum eundemque effectum, tamquam ad terminum actionis, tendant,» prout in laudato habetur loco. Id præ oculis maxime habeatur ab his, qui velint vim rationum pro physica motione militantium penetrare.

8.º Hæc physica motio, quæ complet et perficit facultatem seu vim agendi creaturæ, eamque applicat ad actualem operationem eliciendam, planum est, quod actualem creaturæ operationem naturæ ordine præcedit, cum prius sit virtutem agendi applicari, quam actu agere. Ergo motio illa Dei prævia existit, non quidem temporis, sed naturæ ordine, operatione creaturæ; et propter hoc *præmotio physica*, quasi *prævia motio physica* congrue nuncupantur.

9.º Jam vero, Deum immediate in res creatas influere per concursum simultaneum, ab omnibus est agnoscendum. Cujus rei profundissimam rationem reddit D. Thomas verbis hisce: «Secundum ordinem causarum est ordo effectuum. Primum autem in omnibus effectibus est esse; nam omnia alia sunt determinationes ipsius. Igitur esse est proprius effectus primi agentis, et omnia alia agunt (producunt) ipsum, id quantum agunt in virtute primi agentis. Secunda autem agentia, quæ sunt quasi particulantia et determinantia actionem primi agentis, agunt (producunt) sicut proprios effectus alias perfectiones, quæ determinant esse»¹.

Quæ demonstratio, pro his, qui terminologiæ Ang. Doctoris minus sunt periti, sic breviter evolvitur. Semel constituto tamquam principio per se noto, quod ordo et natura effectuum respondet ordini et naturæ causarum, ita ut nobilior aut perfectior effectus nobiliorem causam postulet ponemus, effectum aliquem, v. gr., leonem, de novo produci

¹ *Sum. cont. Gent.*, lib. 3.º, cap. LXV.

vel generari. In hoc effectu variæ perfectiones continentur, quippe leo habet *esse*, habet *vitam*, habet *corpus*, habet *extensionem*, etc. Inter diversos hosce perfectionis gradus, primus ac nobilissimus omnium est *esse*, tum quia prius est absolute esse quam esse hoc vel illud, tum quia ratio entis reliquas universalitates superat. Ergo, si ordo et natura effectuum respondere debet ordini et naturæ causarum, ratio entis, seu *habere esse*, quæ est prima, nobilior ac universalissima perfectio, inter eas, quæ in leone, vel quovis alio effectum continentur, respondere debet causæ omnium primæ, nobiliori et universalissimæ, quæ proculdubio est Deus. Reliquæ vero perfectiones, utpote minus universales et secundariæ, ipsum esse præsupponentes, respondent causis secundis: ita ut quodammodo possit dici, quod, dum Deus producit *esse* in effectum, agentia creata *quasi particularia et determinantia*, ut minus latine, sed valde graphice ait D. Thomas actionem Dei, in eodem effectum agunt ad productionem perfectionum particularium, quæ sunt quasi determinationes esse a Deo tamquam prima causa producti.

10.º Hic tamen Dei concursus in res creatas non ita accipiendus est, quasi in effectum una pars a Deo, et altera a causa secunda produceretur, sed totus effectus ab utraque producitur; ut enim scite habet D. Thomas ¹: «Non sic idem effectus causæ naturali et divinæ virtuti attribuitur, quasi partim a Deo, partim ab agente naturali fiat; sed totus est ab utroque, secundum alium, et alium modum, nempe, a Deo tamquam a primo ente et causa prima omnis entis, a creato agente tamquam a causa secunda et agente particulari talis entis» ².

¹ *Sum. cont. Gent.*, lib. 3.º, cap. Lxx.

² Quam rem illustrat eximius Goudin, qui de physica præmotione plurima egregie conscripsit non incongruo exemplo tecti domus, quod portatur et a parietibus tamquam a proprio ac particulari suo fulcimento, et præterea a tellure, tamquam generali omnium corporum basi, ita ut quodlibet ex illis duobus

11.º Porro, quamvis in agnoscenda concursus simultanei existentia fere cuncti sive theologi, sive philosophi conveniant, sunt tamen quamplurimi, qui eum existimant insufficientem ad salvandum ac probe explicandum influxum Dei in causas secundas, sed opinantur, requiri præterea physicam præmotionem; quorum ac D. Thomæ sententiam nos etiam amplectimur. Unde sit

THESIS

Deus physice etiam præmovet causas secundas ad operandum.

Prob. 1.º ex principio adversarium. Et quidem, 1.º ex definitione concursus simultanei ab ipsis tradita, habetur, Deum eatenus influere in causas secundas, quatenus simul cum his operatur ad producendum *terminum actionis*; ergo non influit ad producendam ipsam actionem; et tamen aliud est terminatus actionis, et aliud ipsa actio, sicut aliud est animal de novo generatum, aliud actio, quæ generatur. Ergo existit in rerum natura ens reale, nempe, ipsa actio agentis, in quod Deus non influit. Ergo vel notio concursus simultanei ab ejusdem asseclis tradita falsitate laborat, vel Deus non influit universaliter in res omnes creatas. Sed etiam in hypothesi, quod actio ab adversariis connumeretur inter effectus et *terminos actionis*, adhuc

Prob. 2.º insufficientia concursus simultanei. Dum causa sit totalis ratio in suo ordine. Quemadmodum ergo terra, quamvis sit sufficiens et totalis omnium gravium basis, eaque proinde sustineat, non impedit tamen, quin supra ipsam unum corpus aliud sustineat, sed potius cum eo concurrat ad talem sustentationem: ita Deus, licet sit sufficiens et totalis causa totius entis, proindeque totum ex se profundat, attamen non impedit, quin in entibus a se productis unum dependeat ab alio tamquam a causa proxima, sed potius idipsum facit, concurrente cum propriis ac secundis causis ad productionem effectuum.

secunda transit de potentia ad actum agendi, novum ac realem statum acquirit, quippe realis mutatio ibi intercedit, ut patet in homine, dum transit de potentia amandi ad actua-lem amorem; sed per concursum simultaneum nequit reddi ratio sufficiens hujus novi status, nec explicari hæc mutatio; siquidem, ex ipsius asseclis, concursus hic ex se indifferens est ad agendum, vel non agendum, ad agendum hoc, vel illud, atque determinationem causæ secundæ, saltem liberæ, expectat; ergo alibi quærenda est ratio sufficiens illius novi status ac realis mutationis. Jam vero, hujus rei sufficiens ratio vel est ipsa causa secunda, vel in Deo: in causa secunda nequit esse, quia ea supponitur in potentia, antequam acquirat illum novum statum, illud autem, quod est in potentia ad agendum, nequit actu agere, nisi ad id determinetur et moveatur per aliquod ens actu agens, sicut illud, quod est in *potentia* ad esse, sed actu non habet esse, nequit acquirere esse a se ipso, sed ex alia re, quæ sit actu ens. Ergo in solo Deo inveniri potest ratio sufficiens præfati novi status et realis mutationis, præsertim quoad causas liberas, cum in voluntate solus Deus influere et operari possit. Atque hæc ratio non solum ostendit evidenter, concursum simultaneum insufficientem esse, sed insuper invictissime probat, Deum determinare causas secundas ad actu operandum, ac proinde haberi potest tamquam directa demonstratio præmotionis physicæ.

Prob. 3.º directe thesis. In Deo, præter rationem *primi entis*, agnoscenda est ac vere existit ratio *primæ causæ*. Deus namque non solum est primum ens, a quo idcirco procedunt ac dependent omnia entia, quoad esse et conservari, sed etiam est prima causa, a qua proinde omnes aliæ causæ produnt ac dependent in ratione causæ, et quoad operari. Jam vero, per concursum simultaneum Deus solum influit in creaturas sub ratione primi entis; quandoquidem per ipsum Deus nihil aliud facit quam producere effectum a causa secunda productum, eum attingendo sub altioribus formalitatibus, ac præsertim quoad formalitatem essendi, quæ est participatio pri-

mi entis. Ergo, præter concursum simultaneum, quo res creata Deum respiciunt tamquam *primum ens*, ac exinde originem omnis rationis essendi, opus est admittere alium influxum, quo res creatæ respiciant Deum tamquam *primam causam*, et originem proinde omnis causalitatis, sive actionis, quæ est propria causalitas causæ efficientis, de qua hic agitur. Ergo, cum modus proprius influendi causarum efficientium inter se sit, quatenus una movet ac determinat aliam ad operandum, ille influxus primæ causæ efficientis in creatas, debet esse per motionem, qua ad agendum moventur et determinantur, quæ est ipsissima præmotio physica, quam propugnamus.

Prob. 4.º Causæ secundæ se habent respectu Dei tamquam causæ instrumentales: etenim «sub Deo, inquit D. Thomas¹, qui est primus intellectus et volens, ordinantur omnes intellectus et voluntates, sicut instrumenta sub principali agente;» sed causa instrumentalis non agit nisi ut prævia mota et applicata ad operandum a causa principali, ut apparet, v. gr., in manu, quæ actu non pingit, nisi prius naturæ ordine a voluntate moveatur appliceturque ad pingendum; ergo causæ secundæ nihil actu possunt operari absque prævia motione et applicatione ex parte Dei².

¹ *Sum. cont. Gent.*, libro 3.º, cap. xcvi.

² Hanc rationem præsertim profero propter eos, qui, lucem in tenebras vertere conantes, non verentur asserere, D. Thomam, solum concursum simultaneum, non vero physicam præmotionem amplecti. Ex laudatis quippe verbis Ang. Doct., sive ea veritatem contineant, sive non, apertissime sequitur ipsum præmotionem docere, cum impossibile sit, præsertim juxta ejusdem theoriam de causis instrumentalibus, instrumentum quidquam agere absque prævia motione et applicatione causæ principalis. Id, ut omittam, sexcenta plus minus esse loca, in quibus præmotionem docet, immo etiam eadem argumenta sibi objicit, quæ objicere solent asseclæ concursus simultanei. Itaque, quod hi physicam præmotionem rejiciant et oppugnent, nihil cunctor: cuique liberum est opinionem sibi probabilem amplecti et tueri; sed æquo animo ferre non pos-

Corollaria:

1.^m Ergo proprius effectus præmotionis physicae est complere et actuare vim agendi causae creatae, ipsamque applicare ad operationem.

2.^m Ergo id, quod a Deo producitur et attingitur per præmotionem, est ipsa actualis operatio, seu entitas actionis.

3.^m Ergo si qui defectus hanc entitatem actionis comitantur, eos non Deo præmoventi, sed potius causae secundae tribuere oportet.

SOLVUNTUR OBJECTIONES

Obj. 1.º Physica præmotio conciliari nequit cum hominis libertate; ergo... Prob. ant. Hominis libertas consistere nequit, nisi possit seipsum determinare ad operandum; atqui, si a Deo præmoventur, non seipsum determinat, sed a Deo determinatur ad agendum; ergo...

Resp. neg. ant. Ad prob., disting. maj. Nisi possit, etc., *vel tamquam agens primum, vel tamquam agens proximum, conc.; tamquam agens primum, neg.* Et ad min. Non seipsum determinat *in ratione agentis primi, conc.; in ratione agentis secundi, neg.* Sicut ipsi concursus simultanei propugnatores, qui argumentum hocce objiciunt, fatentur, quod idem effectus totus est a Deo tamquam a primo agente, et totus etiam a causa creata tamquam a secundo agente; ita et dici potest, quod, dum homo operatur præmotus a Deo, non seipsum determinat sub ratione primi agentis, sub hoc enim respectu determinatur a Deo, seipsum tamen determinat sub ratione secundi agentis. Nec enim ad hoc, quod aliquid dicatur et sit determinans seipsum, opus est, ut seipsum *primo* determi-

sum eos, qui, dum præmotionem rejiciunt, D. Thomam in suam sententiam vel invitum trahere et pertrahere conantur. Qua sane in re, Molina quidamque alii ex ejus discipulis honestius et dignius agunt, dum ingenue fatentur, se in re hac a D. Thoma discedere.

net, sicut nec ad hoc, quod aliquid vere dicatur et sit causa efficiens, opus est, ut sit *prima* causa efficiens. Ique eo vel maxime, quia, ut habet D. Thomas¹, «Deus operatur in omnibus: ita tamen quod in unoquoque secundum ejus conditionem; unde in rebus naturalibus (ex necessitate naturæ operantibus) sicut ministrans virtutem agendi, et sic determinando naturam ad talem actionem: in libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi ministret, et ipso operante, liberum arbitrium aget.» Nempe, homines, dum a Deo præmoventur, *aguntur, ut agant*, inquit D. Augustinus, *non ut ipsi nihil agant.*

Inst. Indifferentia est de ratione libertatis; sed physica præmotio tollit indifferentiam; ergo tollit libertatem.

Resp. dist. maj. *Indifferentia potentialis, neg.; actualis, conc.* Et similiter ad min. Tollit indifferentiam *potentialem, conc.; actuaalem, neg.* Indifferentia potentialis est facultas ponendi aliquem actum simul cum suspensione, vel privatione omnis actus. Sic, dum ego, habens facultatem vel potentiam amandi, vel odio habendi Petrum, neutrum tamen actum elicio, habeo indifferentiam potentialem quoad amorem, vel odium Petri. At indifferentia *actualis* est positio unius actus cum potentia ad oppositum; sic, dum odio habeo Petrum, habeo indifferentiam actuaalem, quia sic hunc actum elicio, ut simul retineam potentiam ad amandum. Hæc posterior sufficit ad libertatem, ut patet; secus enim, quotiescumque homo se determinaret ad hunc, vel illum actum ponendum, libertatem amitteret.

Obj. 2.º et simul inst. Ille, qui ex præmotione et sub præmotione aliquid operatur, non retinet potentiam ad oppositum; ergo. Prob. ant. Præmotus ad amandum non potest odire; ergo non retinet potentiam ad oppositum, nec proinde actuaalem indifferentiam.

Resp. neg. ant. Ad prob., dist. ant. Non potest odire *in sensu composito*, hoc est, non potest componere, vel conjun-

¹ *Sent.*, lib. 2.º, dist. 25, q. 1.^a, art. 1.º ad 3.^m

gere præmotionem ad amorem cum actu odii, conc.; quia, dum homo supponitur præmotus ad amandum, simul supponitur seipsum libere determinare ad amandum: *in sensu diviso*, hoc est, dum actu amat, et sub motione Dei, non retinet potentiam ad oppositum, neg. Tota æquivocatio oritur ex eo, quod præmotio Dei concipiatur tamquam quid fatale et cæcum, necessitatem voluntati inferens; cum e contra concipienda sit tamquam motio, cum qua et sub qua voluntas in suo ordine, seu tamquam agens secundum, seipsam libere determinat, et potentiam retinet ad oppositum, quando libuerit. Unde merito D. Thomas¹: «Deus movet immutabiliter voluntatem propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ, quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas.»

Obj. 3.º Libertas definitur: *Facultas, qua, positis omnibus prærequisitis ad agendum, voluntas potest agere et non agere*: sed, posita præmotione, voluntas jam non potest agere et non agere; ergo...

Resp. dist. maj. *Et hæc definitio convenit libertati potentiali, seu in actu primo*, conc.; *libertati actuali, vel in actu secundo*, neg.

Supponamus, nullam dari præmotionem, sed hominem solum se ipsum determinare: supponamus deinde, hunc hominem se ipsum efficaciter determinare ad diligendum Petrum; posita hac determinatione, hic homo jam non potest agere et non agere, cum determinatus sit ad agendum, actuque agat, et tamen, dum actu agit, et diligit Petrum, non amittit, sed potius perficit libertatem. Ex hoc exemplo facile intelliges sensum distinctionis, et quo sensu sit vera objecta definitio libertatis.

Inst. Repugnat, quod voluntas humana se ipsam libere determinet, si ab altero prævie et physice moveatur ad agendum; ergo...

¹ *De Malo*, q. 6.^a, art. un. ad 3.^m

Resp. dist. ant. *Si ille alter sit aliquid creatum, ac finitam efficaciam habens*, conc.; *si habeat vim omnipotentem ac efficaciam infinitam et universalissimam*, neg. Itaque, ideo Deus, voluntatem præmovens, ejus libertatem non lædit, quia Dei virtus, utpote infinita, ejusdemque causalitas, utpote efficacissima, attingere ac producere potest, non solum substantiam et entitatem, sed *modum* quoque actus, ac proinde libertatem, quæ est veluti modus respectu actus voluntatis. Namque, ut aptissime habet D. Thomas, «cum voluntas divina sit efficacissima, non solum sequitur, quod fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quod eo modo fiant, quo Deus ea vult fieri.»

Atque hæc est ultima resolutio hujus magnæ controversiæ, ac veluti clavis fundamentalis pro solutione omnium argumentorum: ea quippe omnia directe, vel indirecte, ac per varios anfractus et circuitus ad eam solutionem finaliter deveniunt, ut dicatur, præmotionem physicam ideo libertatem hominis non lædere, quia vis activa Dei, utpote infinita, efficacissima atque universalissima, extenditur et ad substantiam, et ad modum actus voluntatis; ita ut, dum voluntatem movet, ejus libertatem potentialem perficiat et velut actuet, producendo in eadem libertatem actualem, vel usum libertatis.

Obj. 4.º Si Deus præmovet ad operandum, esset auctor peccati, quod repugnat; ergo... Prob. ant. Qui movet et applicat ad actionem malam, est auctor peccati: sed Deus in hypotesi præmotionis moveret et applicaret ad actionem malam; ergo...

Resp. 1.º Argumentum hocce eadem ratione solvendum esse ab asseclis concursus simultanei, quorum tamen quidam illud contra præmotionem objiciunt, quasi cooperatio Dei cum causa secunda ad actionem malam non ferat secum idem inconveniens, quod objiciunt contra præmotionem.

Resp. 2.º neg. ant. Ad prob., dist. maj. Ad actionem malam, *ut mala est*, conc.; *quoad ipsam entitatem actionis*, neg.

Et ad min. applic. ead. dist. In actione moraliter mala